

WWW.UNILIB.SR

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 7. У Будиму 10. Марта 1864. Год. VI.

Економска наука у народной школи.

У србс. Дневнику на почетку год. 1861, у оном повећем чланку о великой важности недельне школе, као и у више други чланака истога листа била є реч и о овој по нас и нашу децу врло важной науци; но опет нешкоди, још коју прословити.

Са сви страна чују се тужбе, да се економија петера онако, како благо народа и државе изискує.

Томе є узрок она несретна мисао, да земљделцу не треба много науке; а то мало што му треба да и код куће научити може. То є криво, те земљделци нит знају, ни маре да дознају ни за најболѣ и апробиране новине у струци економској, нит питају за природу и њѣне законе, него остају код свога старог обичаја.

Овоме злу трудесе економске школе да доскоче, ал до ти школа могу само они доћи, кои имају много новаца да потроше, зато их толишину мало и иду у њи, од нас готово нико, ср су све далеко од нас.

У нашем царству пређе сваке године преко по милиона деце из народне школе својим родитељима на земљделску радњу, а ни єдне речце у школи од те науке не чују, нит буду с' једном речцом на размишљањє о томе свом раду упућени, освешћени; него терају овај свој занат без икој мисли, по оном старинском недотупавном начину, са грубим недотупавним алатима којекако радећи као и њиови старији, кои никоєг новиег болѣг и спретниег алата не познају, нит маре за болји начин, и да од своє економиє већи и сталнији приход добију. Отуда остає силна урбарна земља необделана, а и она што се обделава радисе рђаво, на велику штету благоданя народног и државног тако, да се ни трећи део оног прихода не добие, кои би се разумним и вештим радом добити могло.

Овоме би се могло лако помоћи, кад би се економска наука са народном школом споила, чега ради едан вешт економ слѣдећи предлог чини:

Да се уза сваку сеоску школу економска класа дода, па да е мораю сва деца, кад обичну школу сврше, бар две године дана походити.

Та деца морала би сваке неделѣ едно пре подне на ову науку долазити, и то у онај дан, кад мала деца школе немаю.

Предмет учениа имале би бити оне струке економие, кое су у ком месту најпретежније. Ту би теорија уз практику најлакше ишла; деца не само у раду том одрастла него га сад и сама радећи лакше би и науку разумела и радо би е учила, те би им то у толико користније за живот било.

За ову науку ваљало би само једну популарно написану књигу наредити, која би морала у себи садржати све најглавније основе те науке, и која би овима неделошколцима за упутство служила да и науку науче и радије после економске листове читаю.

Најбољ би било разделити ту науку на 52 лекције, за сваку неделу по једну лекцију.

Народни учитељи имали би и ову науку предавати; зато би ваљало на препаранди ову катедру теоретичне и практичне економие отворити. Окром учитеља могли би и други вешти економи и обштински чиновници поднети, само би морали најпре изпитом посведочити, да садржај те књиге добро знаю и показати вештину своју, да е уму и у школи и у пољу практично употребити.

Зими би ваљало бар по три сата, а чим дани подуже и више сати за ове лекције одредити, а уколко е нужно, о том и у пољу науку давати.

Садржај те устмене науке имали би ученици као домаћу задаћу себи после писмено прибележити одкуда, би е доцније повторавати могли.

Корист од те тако удешене школе била би та, да би сваки дечак све што е у тој струци најважније научио, кое се другиче само са великим трошком на оним агрономским школама научити даде, коих у нас по несрећи још ни једне нема. Тај би дечак казуюћи код куће шта е у школи чуо и своје старије многом научио, што они никад чули нису. Сиротиња момчад која неби из-

www.гледана имала, да своје газде буду научили би, да бар добри на-
стойници и добри арендаши буду.

Децу ову неби требало пре од ове школе ослободити, док
нису науку ову добро изучила, о чему би ваљало на крају сваке
године свечане изните устроити.

Пре свршетка друге године неби смео ни едан одпуштен
бити, а слабљи, тупљи морали би и три и више година на ову
науку долазити.

Будући да би ова наука учинила, да би економия како по-
родици тако и обштинама и целой држави далеко веће приходе
доносила, то би ваљало, да се сви пријатељи народа и државе
најпре за ону катедру на препарандији, па одма и за ове школе
заузму.

Прва би дакле потреба била, да се таква књига спише,
за коју би ваљало ил награду разписати или како другачије поста-
ратисе.

У Швајцеровој је централни економски збор такову награду
разписао и добио је књигу, коју је славно познати Чуди написао,
под немачким именом: Земљоделска читавка за швајцеровску мла-
деж. Та је књига донета права и неоцењива благајница, простог
а лепог езика, пуна великог блага економске и природословне
науке, у којој је свуда битно од небитног мудро одлучено. Та је
књига постала по далеким немачким крајима права народна
књига, и ваљало би је можда само у нечем за нашу потребу до-
терати, за које би ваљало матица да награду распише.

Јавни испити.

Зашто је нужно јавне испите држати? Томе има више
узрока.

Родитељи кои своју децу у школу дају немају прилике о
успеху деце онако уверитисе, као на јавном испиту. Они би
истина могли видити сваки дан по оним наизустним и писменим
задаћама своје деце, шта се у школи ради и како се напредује,
кад би само хтели за овим стати и сваки дан питати; ал колко
их има, кои ово чине? него их је небројно, кои нит шта знају
нит уму да питају за ово; а будући да опет немогу баш сасвим
равнодушни бити на ово, то није чудо, што желе, од времена

до времена о овом наближе шта дознати, а то бива најлакше на јавном испиту.

Учитељи раде у школи рад, о ком добро знају, да онај може само онда успешан бити, кад га и кућа и породица под-помаже, — рад, ког важност многи неуме ни близу да оцени, ког терет многи неуме ни близу да одмери, ког успех многи сила неправедно пресуђује и кои погледом на онај на нѣга полага-гани труд заслужује, да се већма уважава, ер од овог благослов нѣгов сила зависи. Нисе дакле чудо, што и ови прилику желе, где ће успех свог труда на очи родитеља и власти, а и свои ученика изнети, а то бива најлакше на јавном испиту.

Деци самој велику радост прави, кад прилику добию на очи свои родитеља и старешина показати успехе своје, које су трудним радом своим и прилѣжанѣм учинили. Кад се њима не-престано говори, да од њихова труда и отиманја у школи сва срећа живота зависи, и они се отимљу што више и болѣ могу да науче, нисе чудо, да и сами овај свечани дан едва чекаю, да се покажу, шта су научили и колико се надежде на њи полагати сме. Та сваком је и зрелијем човеку мило, кад може кадкад из тога ускога круга свакидашињг живота изићи мало на јавност и ту се показати, а код деце са њиховом живљом мисли радост та која још ничим смућена нисе још већа је и у живљим бояма им пред умом стой, коју највећма издовољѣ на јавном испиту.

Ова желя родитеља учитеља и деце могла би се и другчије издовољити, кад би родитељи чешће, у школу долазили, па онде поседили и своим се очима о радњи учитеља и деце уве-рити хтели. Онда би и учитељи већма око свог посла прианjali и деца се већма отимала и надметала, а и родитељи се живлѣ за школу и науку деце своје заузимали. Ал где су родитељи кои би ово од своје волѣ чинити хтели; а и кад би хтели, где су, кои би то тако учинити умели, да ни учитеља ни децу незабуне, нес-мету и оно скупоцено време овима не украду. Неостаје дакле никако другчије оне желѣ издовољити, но јавним испитом.

Има их кои су противу јавни испита, наводећи, да се тим силом наводе учитељи, да власти и родитељ вараю, и да се тим само неке излишне параде чине, које не само да ни од какве користи нису, но оним припремама, које учитељи изпред испита са децом чине, гојећи у очи Божића прасе, да се сатим ауторитет учитеља пред децом квари. Можда и овога подегде има, као што и у другим радњама и код други званичника злоупотребљена има,

али су увек то изузетци; а ја позивам свакога, да се сети свога детињства и сети дана изпита, па неверујем, да ће се од десет едан наћи, па ког су јавни испити то предпоменуто рђаво упечатљивъ учинили. Мени је дан јавног испита био свечан, био најсвечанији у целој школској години, а незнам да су га и учитељи мои другчије сматрали, и да су им изпити немили били, те зато ми се чини, да су она потваранја лажна, да припреме за јавни испит могу и најмаиъ морално чувство добриг учитеља и деце повредити, нит видим, да може у томе вредљивог чега бити, кад учитељ пред властима и родитељима децу своју испитује. Свашто се даде окајати, потворити, изврнути, па и испити. Али отуда никако неслѣдује, да их ваља касирати, него то, да они, кои их држати имају пазе, да и овај свој посао савестно и чистим срцем и душом руководе и сврше, знајући да га пред лицем Божиим чине. А то ће учинити, ако их уздрже истим оним начином, коим и друге послове свршуют помисливши најпре на онога, кои благослов дели и помоливши се, да и овде благослов свој даде, и да даде снагу и крепост, да и овај најсвечанији рад, савестно свршимо, испред таке молитве изгубисе и стра и свака сујетна жеља тражећи у раду овом празну хвалу людску, — да га свршимо са оном савестношћу, која срце и ум човека у пѣга задуби и која скупо цени сваки онај тренутак и сваки корак посла, и која ништа друго не смера, но једино корист и благо деце. Само оваки рад задовољи душу и савест, па неморамо изчекивати шта ће люди рећи.

Изясненіе Свете Литургіе.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н њ. В.

(Продуженъ).

5. О свештенимъ сасудовима.

Свештени сасудови и ствари, што се на Св. Литургији употреблюю јесу ове:

ДИСКОСЪ, или освећеный танърићъ, на кои се полаже хлѣбъ, кои се у тѣло Христово претвара. У таинственомъ смислу дискосъ представља јасле Витлејемске у које је положенъ новорођеный Спаситель и представља гробъ у коме је саранѣно Нѣгово Пречисто Тѣло.

ПОТИРЪ, или Чаша у коју се улива вино што се у крвъ Христову претвара. Потиръ представља ону чашу у којој је

Иисусъ Христосъ своимъ Ученицима подь видомъ винакрвь свою предложю.

Оба ова сасуда употреблюю се юшть одъ Апосто^лскихъ времена, и спочетка су ихъ правили одъ дрвета, а садъ се праве одъ скупощногъ метала, понайвише одъ сребра и злата.

ЗВЪЗДИЦА, или два полукруга унакреть састављена. Она е по мнѣнiю нѣкихъ уведена у употребленѣ чрезъ Св. **Юана Златоуста**, с' тога, да бы се могла точнiе опредѣлити **средина Диска** гдѣ треба да се налази **Агнецъ**, а къ томъ юшть и **зато**, да покрови недодирну честице коє су на дискоу по реду расположене. Звѣздица напоминѣ ону звѣзду, коя е довела **Источне Мудраце** до мѣста гдѣ се **Спаситель** родю.

ПОКРОВИ називаю се три четвероуголна покривача одъ коихъ е еданъ за **Потирь**, другий за **Дискосъ**, а трећий за обоє. Овай трећий покровъ естъ найвећий, и назива се **воздухъ**, зато што се нѣме покриваю частни дарови онако као што **воздухъ** свудъ унаоколо землю покрива, и зато што нѣме **Свештеници** тресу надъ частнымъ дарима, кадъ се „**Вѣрую**“ чита. У тайномъ смислу означаваю покрови **Христове** пелене и погребне покрове.

КОПЕ естъ орудіе, коимъ се изрезую честице што се на **Дискосъ** полагаю. Значи оно коплѣ, коіомъ су прободена была ребра **Спасительва** на крсту.

ЛОЖИЦА, коіомъ се причешћуемо представља она клѣшта, коима е **Серафимъ** узевши углѣнъ са жртвеника **Господиѣгъ** додирнуо уста **Прарока Исаиє**, и очистио га одъ грѣха, а то е было предсказаніе **Светога Причешћа**, коє вѣрни примаю на опрощенѣ грѣха.

ГУБА или сунђеръ коимъ се сабираю честице и спуштаю изъ дискаса у **Потирь**, и коіомъ се отиру свештени сасудови напоминѣ намъ онай сунђеръ, у комъ е **войникъ** расчеломе **Спасителю** поднео оцать (сирѣ) са жучію смешанъ.

РИПИДЕ (вѣяла) одире су правлѣне одъ науновыхъ пера' или одъ платна, и употребљаване су за то да се нѣма **Свети дарови** чуваю одъ **насѣкомихъ**. Садъ се праве рипиде велике одъ дрвета или одъ метала са изображеніємъ **Св. Анђела'**, и носе се о великимъ **Празницима** предъ **Свештеницима**, да бы се тымъ представило, како **небесни Анђели** невидимо присутствую у **Храму Божіемъ**, кадъ се **Св. Литургія** служи.

ДИКИРИИ или двосвѣћњакъ означава два естества у Христу. Трикирији или Трисвѣћњакъ представља Свету Троицу. Ови свѣћњаци употребљую се при Архијерејскомъ Богослужењю, и њима о служби Архијереј народъ благосиља.

(Продужиће се.)

Доситеј Обрадовић.

(Једно животописањ. Старијој деци за читањ.)

(Продуженъ.)

АРБАНАСКА. Из Смирне дође Доситеј са својим другом велике неделѣ у Науплију, одавде сувим преко Коринта у Патру и ту нађу после ускреса лађу за Крф. У Крфу састану се са неки Арбанаси и пођу с' њима по Арбанаској, за коју Доситеј вели: „Овде сам видио, што у мом животу нисам видети мислио. Колко год сам света прошо, ал овако великолепни и Божије красоте места нигде видио нисам. Блаженство се неко осећа само помислити на така дивна места, а да како би ту живити било; само да у тој земљи правде и закона има и да просвѣћен разум царуе.—Ту намерисмо бар годину дана провести у ови райски предели и код ови красни и храбри ал неизображени люди, и они нам се од свег срца обрадују; ал њиов леб узалуд ести није право, зато заштемo, да им децу учимо, ер за други посо нисмо. Ту научим арбанаски говорити, кое се врло лако научити даје. Ёзик се тај с наши слови пише, као да су ова за њѣга смишљѣна. Арбанаси чудише се и радоваше томе, па како мени мило беше чути кад они рекоше: „Ко Србиом завлада тога ћемо и ми за нашег владетеля узети, ер су србски кралѣви и наши били и мисмо у старо време са Срби едан род и едно племе били.

После пет месеци вратисе Доситеј у Крф, ер се у Арбанаској буна подигла. У Крфу сад већ познат као да је ту рођен оде ондашњим учитељу, кои је у елинском ѣзику савршен био, да науке слуша и будне са највећом љубави примљѣн. Ту се позна и с' учитељѣм латинског и талијанског ѣзика, и у овима како сам вели, милим наукама пробави преко године дана. „У томе ми и новци изађу, вели Доситеј, но помисливши, да сам помоћу Божиом више научно него што сам мислио и надао се, чинило ми се, да сам тек сад богат постао.“

Одавде дође Доситеј у Венецију, после у Задар „но од природе страшљив и стидљив, кои никад ни исам хтео наметати

се поитим опет у она моя блажена места, где сам већ познат био. Овде обилазећи своје старе познанике пробави Доситеј пуну годину дана, на различити мести проповеди држећи, а онда пређе у Трст, и одуд дође у славни царствујући град Беч.—

БЕЧ. МАЏАРСКА. У Бечу нигде никог непознавајући, немецки ни речеце незнајући оде Доситеј грчком капелану, каже одкуд долази и шта жели. Овај га најљубавније прими и ту Доситеј за два три месеца дана нађе до 12 ученика од сваког по дукат на месец примајући. „Одма узмем и ја за се—вели Доситеј, два учитеља, једног за француски другог за немачки језик. У овима милим и сладким пословима проведем у Бечу 8 година. Треће године давао сам већ и сам лекције на француском језику и многи трговци волеше мене нег другог учитеља зато, што сам ја и грчки знао. Ту сам неке и талијански учио и ова су ми предавања од велике користи била, јер сам тим и сам све савршенији у тим језицима бивао. Мой последњи учитељ француског језика био је преизредан човек у познавању француског књижевства. Овај ме упозна са најодабранијим француским и на француски преведеним књигама. Шест полезни и радостни година прођу ме у Бечу као шест дана. Седме године усудим се и у немецком језику лекције давати“.

Тада дође Архиепископ Викентије Јоановић Видак у Беч, прими Доситеја себи и обећа му, да ће га у Немечку са својим синовима послати куда је Доситеј Бог зна како тежио, али да најпре с' њима у Модру иде, да се за Немечку спреме. Доситеј оде с' њима у Модру, пак њи француски и талијански учећи заједно с њима на лекције филозофије иђаше.

По свршетку године дана дође с' њима у Карловце, и одавде оде у Банат, да своје сроднике после 20 година одсуства походи, и како сам вели „да се поклоним гробу мои добри родитеља и да целивам ону свету земљу, у којој њихове свете кости почивају. Отац! мати! мила сестрицо! и данас ово пишући сузе ми теку и једва ми писати дају сећајући се ови мили имена.“

Одавде се врати Доситеј у Карловце, да дочека митрополита из Беча, пак да у давно желњну Немачку пође. Али се међу тим изроде буне у Немачкој и Доситеј мора' две године у Карловци провести. После оде са младим Видацима у Пожун и проведе онде 10 месеци у школи; а на то умре митрополит Видак, те Доситеј осуђене желњ видити Немачку врати се у Трст, да се онде за учитеља погоди. —

WWW.UNIBERZITETSKA

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ТАЛИЈАНСКА. ХИОС. У Трсту погађући се за учителя нађесе са Архимандритом Варламом, који намераваше поћи кроз Талијанску и овај прими Доситеја да учи од њега талијански. „Одма у Трсту — вели Доситеј, почне он мене частити, а ја њега учити. Овако проведемо цео Божићни пост. После Божића пређемо у Млетке и онде проведемо карневале (месосеђе). На лађи беше сила Божија музиканата и комедијаша, и на лепом дану пуна лађа музике и певанја; а кад дође ноћ увати нас у каналу страшна бура, да већ нико немишља главе изпети, па да видиш сад музике и певанја. Ко није чуо нек нежели чути. Да нас срећом јака лађа неодржа, потописмо се сви као мишеви. Онда сам свима рекао: кад сад живи изађосмо заиста оћемо још који дан поживљѣти.— У Болонњи у предивном месту задржимо се до Ускреса. Штогод вредно беше видити у граду и ван града све видисмо. Кад би све хтео описивати, какви се неписказани красота нагледасмо у Болонњи и Флоренцији, у Пистоји, Луки, Пизи и уобште у целом оном рају Италији, велика би се књига хтела. Преко високи апенински планина дођемо у Ливорно, где се Архимандрит дуже бавати имађаше и ту проведемо ускре и останемо три недеље дана.

Овде плати он мени по погодби лађу за Хиоз нут Цариграда, у који сам Бог зна како доћи желио. Лађа имајући посла свртала је у Корзику и у земљотрусом разорени град Мисину у Сицилији. Тада сам прошо и мимо ватрене горе Етне, и целу ноћ нисам хтео легати, само да се онога чуда нагледам. После 12 дана путованја присневши у острово и град Хиос узмем одма једног момка, да ме проведе по том острову — пуно лимунова и поморанџи пуно жирисног цвећа и плодова чисто би мислио човек да је у рају. Међутим стигне глас, да је у Цариграду куга. Како ћеш сад у Цариград? Али помислим: у добром сам месту; свуд Грци особито имућнији люди любе науку. Упитах се за школе, чуем да има две елинске и да учитељи лети науку у својим вртovima предају; одем, састанем се и кажем, да би рад талијанске и француске лекције давати, да могу само трошка залећи, и они ми нађу једног трговца, који ме себи у дом прими. Следећи дана добијем до 12 ученика. Тако проведем у овом предивном острову до идуще пролећа у великом задовољству прегледавши целу библиотеку онога богатог и царског манастира.

(Продужиће се)

Срби у Угарској.

(За читањъ старіой деци.)

(Продужетъ.)

По смрти Змайдеспота, кои деце неостави постане србски деспота Ђорђе Бранковић син Стевана и майке Анђелије, која оно по смрти свог мужа Стевана из Арбанаске у Срем дође. Но Ђорђе се наскоро покалуђери и буде српски митрополит под именом Максима, а владу преда свом брату Јовану. Оба ово брата седили су у Срему у Кушинову и ту су са својом јуначком войском дуго времена Угарску од Турака заклањали. Њи обое заједно са Майком Анђелином чинили су своје угњѣтеном народу небројна добра и заклањали су га од турског насиља, зато их народ и данас као своје велике добротворе и светитељ слави. И они су по обичају свои стари подигли у Срему свете задужбине красне манастире Крушедол и Опово, у којима є многи бедник у оно доба помоћи, заклона и утехе имао. А кад после Турци све већма на Срем навалјивати сташе премести деспот Јован своју столицу у Беркасово, где се и данас зидине од његовог градића виде, као оно Змајвукове на Сланкамену.

По смрти деспот Јована г. 1503 позове њгова удовица њговог по Майки Анђелии рођака захумског кнеза Стевана Штиљановића из Паштровића у Срем; кои дође и владу прими. Овај деспот био є едан од најпобожниј мужева а најмудриј јунака, кои є не само умео мален свой народ од превелике турске силе заклањати, него є њму и небројна добра чинио. И он є подиго у фрушкој гори две красне задужбине манастир Кувежди и Шишатовца где се и данас њгово целокупно тело као светиня чува. За владе овога деспоте стану Турци са великом силом на Срем навалјивати и он немогавши томе одолети остави Моровић, одкуд є неколико година Срем заклањао и повуче се г. 1508 у Браньску међу (Бараню) у град Соколош (Шиклош). Преселњом народу требало є ту још више помоћи, и Стеван є чинио небројна добра и милости, зато га и данас народ као свог светитеља слави. Деспот овај умре 4. Окт. 1515 и с' њим се угаси србско деспотство и на овој страци, ер наскоро затим Турци на муачкој битки и ове земљ заробише и своим пашалуцима учинише.

Срби су и после прелазили у ове стране, али нису више сачињавали никакво државно тело, нити є то под турским господарством можно било, него су у већим ил мањим четама под своим капетанима и войводама баш у она најстрашниј турска доба

од год. 1526 па до 1690 највећа јуначства показивали, небројне пакости Турцима чинећи, а Угарску и Аустрију како од турског тако и од њиових присталица беснила и пакости заклањајући.

Довек ће угарска повестница споминјати имена слави србски војвода Стевана Јакшића, Божића и војводе Милоша, кои оно год. 1502 Турке побеше и многи србски народ у одбрану Угарске амо преведоше.

Споминјаше се они пет слави србски јунака Бакића—пет браће рођене: Павле, Климента, Мапойло, Дмитар и Михайло, кои год. 1522 овамо пређоше и небројна јуначства починише, особито непобедими Павле, кои оно год. 1523 са своим друговима Божић Радићем и Тодором Бошњиком силне Турке по Срему изсече и повата, и сам својом руком Ферадпашу погуби; кои год. 1527 код Токаја са нечувеном храбрости противу Запольног војводе Бодова борећи се Бодова жива ухвати; кои год. 1529 на Бечу са свои 200 коњаника Срба противу оне велике турске силе дунавске мостове чуваше и са безпримерном одважности са своје мало друга у Турке улетивши многе изсече и многе живе увати, те му ови натерани цео план њиовога ударанја на Беч издаше и тим се Беч спасе; том приликом Павле и узмицајуће Турке силне изсече и много хришћанско робљ од Турака спасе, а заробљене Турке у Беч доведе, где га као избавитеља са највећом славом дочекаше. Павле посече год. 1531 Османагу; а његово 8000 Турака, кои оно Аустрију плячкати и палити пођоше непрестано вияјући тако изсече, да ни едан Турчин живе неизнесе главе. Тако е Павле на небројно маста Турке нагрђивао.

Исто е тако њгов брат Климента запольну војску год. 1527 на Сегедину разбио и похватао тако, да су едва војводе утекле.

Тако е чинио Петар Бакић са своје 2000 коњаника Срба по Саксонској год. 1546 и 1547 чуда од јуначства.

Тако е Матия Бакић при обсади града Крупе год. 1565 славно име оставио, где е са своје 100 другова грдну силу турску 40000 под Мустафом Соколовићем 25 дана јуначки задржао, небил' међу тим царска војска пристигла, а после преовладавши Турцима волео е као оно после њга Никола Субић Зрински до последњг друга заедно са женама и децом јуначки изгинути него града предати и славу имена србског помрачити.

Тако ћесе споминјати имена слави србски јунака: Николе Череповића, Стевана Сабова и Петра Божића, кои год. 1551 на

Липови, — Дмитра Очаревића конџичког и Райка пешачког войводе, кои год. 1565 на Ђули, — Јована Лугошанина Србина кои се год. 1577 на Мункачу — славнога јунака Радоша Србина, кои год. 1567 у Ердело као највећи јунаци падоше, сваку своју главу са стотинама душманских заменувши.

Споминаће се име славнога јунака Стевана, кои год. 1580 код Надудвара са своје 800 коњаника 2000 Турака изсече, 13 застава оте и 400 Турака међу њима и турског войводу Аливајду жива увати, за које 11000 дуката одкупа доби.

Тако ће се спомињати Паво Србин, кои год. 1580 управитељ града Новог на Њитри Турке на Парканоу зло нагрди.

Тако беше славан јунак Радић, кои око град Гестеш год. 1588 без једног јединог топа узе, кад Турци најжешћу ватру из свои топова на њега сипаше. Он се и при обсади Острогоня год. 1594 први са заставом у руци на зидове попе. Он беше први и при отиманоу Тате на градским стенама показујући осталима, како ваља градове од Турака отимати и њи на предају притеривати.

Тако ће се спомињати име славнога јунака Вука Старчића, кои оно год. 1594 ноћу из Коморана у Турке, кои почеше град подкопавати излети и ту их силне изсече и све справе и послове расквари те Коморан спасе.

Тако беше славан јунак Продан, кои год. 1599 са своје шаку друга Турке на Дунаву код Калоче разби, више од 1000 изсече, 34 мале шайке са 11 топова и 58 велики бродова пуно силне ране оте.

Тако беше славан јунак вук Стапковић год. 1600 на великој Канџижи, Сава Темишварац год. 1605 на Пожуну; тако беше Милош Србин, кои исте године оте од Турака градове Папу и Шумек (Шимег), и Јован Србин, кои се оно год. 1660 на великом Вараду са своје 800 другова противу 70000 Турака преко шест недеља одржа и које се сами Турци упропашћаваше, кад мораше мир уговорити, те видоше с' колишном шаком люди он сву њинову грдну силу задржа.

Тако има још много други примера, где се Срби у малим незнатним четицама противу велики сила турски као највећи јунаци борише Турке нагрђујући и славно за свога цара гинући.

(Продужиће се.)

Школске наредбе

ПРИВРЕМЕНО УПУТСТВО ЗА МЕСТНЕ УПРАВИТЕЉ ИСТОЧНО ПРАВОСЛАВНИ ОСНОВНИ ШКОЛА.

Наредба краљ. угар. Наместничества од 10 (22) Јуниа 1863, бр 47015.

§. 1. Непосредни е управитељ источно православне основне народне школе местни парох, ког конзисторія на то одреди.

§. 2. Њгова е дужност:

а) школске законе и наредбе, које су издате и које ће се издати уколико се њџа тичу извршивати и пазити, да се извршуют уколико се простиру на персонаљ, кои са школом има посла; у овом последњем погледу дужан е:

б) на то мотрити, да учитељи кои су под њим, не само живе морално и религиозно, него и да точно испуњавают све дужности у школи, нарочито да уредно држе школске часове, да се држе прописаног начина у предаванју да поступают с младежи сходно цели, да држе школски зашт, кои нато иде, да се утврди побожност и морал; да сиромашку децу снабдџвают с пуждним школским књигама, и да воде званична акта као што се изискуе; — дужност му е далџ:

в) подпомагати посеђаванџ школе на сваки могући начин, и против небрежљивог посеђаваня школе употребити сва средства свога положая и своје званичне власти.

г) дужан е у договору са обштинским поглаварством и мирским старателџм школским руковати местни школски фонд (ако га има) или основателно имаџ школско; на то гледати, да се основателни приходи употребљавают по вољи основателя; о том бригу водити, да учитељи добивают своју плату, као што треба, у свое време, и да им се ништа незакида; да приноси к местном школском фонду бивают у одређено време и да се набављают као што треба све потребе школске, што се тиче огрева, школског намештая и учебних средства; — да се школско здание заедно са школским стварима чува од сваког квара, кои се избећи може и да се чисто држи;

д) дужан е распре учитеља међу собом и са обштином или са поединим родителџима изравнавати; напоследку дужан е:

е) учесџе родителя и целе обштине побуђивати и подрањивати у свему што се школе тиче.

§. 4. (recte 3) ad б) Приметили недостатাকে на учитељу или погрешке при предаванју, то ће он учитеља поучити и упутити, али штедећи га и не пред ђацима. Неможе ли учитељ предавати болести ради, то ће местни управитељ стећи себи особиту заслугу ако сам собом заступи болесног учитеља. Ако то неможе учинити због свои свештенички послова или што му недопушта здрављџ, то треба одма да извести о томџ дистриктуалног надзирателя школског, коме има такођер и јавити кад кои учитељ умре.

Дознали местни управитељ, да кои учитељ у својој кући или са суседима у немиру живи или да има наклоност кџ неваљалству, да иде по крајама, да се одае пиянству или картаню и т. д. то ће он гледати, да своим опоменама одма стане на пут далџим хрђавим последицама. Он опомиџџ

учителя најпре између четири ока, па ако то непомогне, опомињ га пред школским старатељем и прети му да ће га, ако се непоправи, зацело јавити дистриктуалном надзиратељу школском; које, ако се учитељ непоправи, одма без скаког закоснења учинити има.

§. 6. (recte 5) ad в) У погледу на уредно посеђаванј школе има местни управитељ годишњи попис они, кои су за школу, сравњавајући са протоком крштених точно саставити и потврдити, родитељ на њинову дужност да децу своју уредно у школу шле, одрешито а улодно опоменути и сваки повод, кои се у духовничком позиву његовом десн, на то употребити. Надгледајући посеђаванј школско има онј нарочито испитати повремена известја о оној деци, која или никад неиду или небрежљиво иду у школу, па известја та потврдити, ако их пронађе да су точна, затим пак у договору са поглаварством обштинским и светским старатељем местне школе, нарочито ако су ономене безуспешне остале, начинити предлоге ради кажњениа и предати њ дотичној власти.

Тако исто треба и на то да пази, да се у његовој парохији неувађаю којекакве недопуштене школе, па и приватне школе, које имаю допунитељ од власти а спадаю у врсту народни школа, да испуњаваю све дужности, које су на себе примили и да никако непрекораче границе своје компетенције.

§. 7. (recte 6) ad г) Местни управитељ има годишњи школске рачуне испитати и заједно подписати, у управи школски основана, као што му пристоји учествовати, школска писма, фасце о приходу и т. д. заједно подписати, нужно повишенј школске дотације код надлежне власти предлагати и у обште на то ићи, да се и материјалне потребе његовом непосредном надзору поверени школа обезбеде, а никако да се неоштете.

§. 8. (recte 7) ad д) Распре учитеља међу собом или са обштинама, или с појединим родитељима треба местни управитељ да предупређава колико је већма могуће, па ако њ лепим начином утишати неможе, то му је дужност онда о том школског дистриктуалног надзиратеља известити.

§. 9. (recte 8) ad е) Кад год школски управитељ добје прилику, увек треба важност обучавања и добро уређени школа појединим родитељима као и школским обштинама живо да представља, приятелј и добротворе за своје школе да тражи, и заслужна дела њинова код надлежне власти да пријави. Он има осим већ уведени недељни и месечни испита такође свечане годишњи испите у школама са учитељима држати, и ту прилику особито на то употребити, да оно изврши, што у течају године за благо школе изградити не могао. Он ће се далј бринути, да се школска година, ако су му околности на руци, свечано почне и сврши.

§. 10 (recte 9) Све дужности, које местни управитељ у погледу на свакидашњи школе има, треба такођер да и код недељни школа испуњава, коих уведенј и корисно држанј ваља исто тако да му на срцу лежи.

§. 11. (recte 10) При целом овом деланју мора местни управитељ на уму имати, да у његовој школској служби нема никакви средства, која спољашњи приморавати могу. Све дакле што може учинити, састоји се у поучавању, ободравању, опомињању и укоравању. Где ова средства нису довољна, има ствар јавити надлежним властима. Грамзениј за господарством

и сурово поступаћ никакo се неслажу са службом управитеља школског. Местни управитељ гледаће дакле да нарочито са старешинама школске общине одржи добро споразумљивъ, учитељима ће свагда оно поштовањ одавати, кое њиовом званю пристои, у обхођењу съ њима предусретаће и са пристойношћу и любазношћу, па и при самим погрешкама њиовим укораваће их са достојанством и благошћу без јавног понижавања. Никада се неће он са учитељима упуштати у препирку и вређањ, него ће онде, где нађе на тврдоглавство и упорност неодложно поднети известіе вишем месту. Местни управитељ ваља да буде целим животом и деланѣм своим морални узор учитељима и ученицима.

§. 12. (recte 11) У економским стварима школским има се местни управитељ обично преко дистриктуалног надзиратеља школског, и само онда, ако е опасност у одлаганю непосредно на политичну власт обратити.

§. 13. (recte 12) Непосредно предпостављеном дистриктуалном надзирателю школском дужан е местни управитељ достојно поштовањ и послушност одавати, политичним властима искана известія савестно достављати и од срца око тога радити, да се напредак школе у сваком обзиру подпомаже.

§. 14. (recte 13) Школска акта, која к званію местног управитеља припадеже, има местни управитељ у реду држати, и посебно у архиви чувати.

Осим тога нађеће местни управитељ у привременом упутству за управитељ православни главни школа јошт гдикога упутства, која у свом делокругу с корисћу употребити може.

Школске вести.

РАЗШИРИВАНЪ ШКОЛА. 1. Препарандија. Уза сваку препарандию нужно е добро устроена основна школа, да могу препаранди практично видити и сами покушавањ научити цео онај рад, кои ће кад на учитељства дођу радити. Тога ради било е досад са сваком препарандиою скопчана по една главна школа. Но почем много више онаки школа има, где се сва три разреда деце заедно уче, а не као на главној школи одлучено, и почем се у мушкој школи опет понешто другичје ради него у женској и другичје у помешаној него одлученој мушкој и женској, то данас сви гледе, да уз препарандию окром главне још по едну и од ови школа у ком се сва три разреда деце заедно уче додају, да би приправици не само онај на 3 и 4 разреда разложени, но и овај сповни поса и начин учења практично видили и научили.

Ми имамо уз нашу препарандию у Сомбору добро устројену мушку главну школу; но почем е у нас они прости школа где се сва три разреда и оба пола деце заедно уче, много више него у други, и већи део из препарандије излазећи учитеља на оваке школе долази, то би и код нас преко нужно било, да се низ препарандию оваке школе отворе, кое е у Сомбору још и зато нужно, ер за онај велики брой за школу дорастле

деце тако е мало школа, да нит имаю где стати нити их може оно мало учителя свладати, неузимљоћи у рачун, што су све школе у среди вароши намештене, те мала и нејка леца из даљи крава у есен зиму и пролеће, у оне кратке дане, по блату и зими до њи ни доћи немогу.

Друго, са чим се данас све препарандије разширяю то су баште, где препаранди и прилику имаю видити и извешбати се око пеге и држања вођака, челе, свилене бубе и домаће баште са обичним расадима. И ово е нама ако не прече нег другом зацело исто тако нужно, зато се падамо, да наша врсна сомборска правосл. обштина која е већ више велики жртви на овай свой завод учинила неће зажалити и ово учинити, знајући да то ради како за корист целог народа, тако и за своју рођену децу.

Г. Реалке. Разширивањ реални школа чине данас сви разумни и практични люди тим, да уз њи додаю како се где већа потреба види на земљделеску ил трговачку ил занатлеску катедру, или још специјалине, где се највише виноделство ил вођарство ил свиларство и др. ради, додаю те специјалине катедре, пак се та наука теоретично и практично предае. Ово би намаи нуждне било нег другима зато, ер нягде ни едне још од горепоменути катедра ни школа немамо. Валило би дакле на сомборској и кишиндској, али и на панчевачкој и митровачкој реалној школи отворити катедре за практичну економию, на новосадској за трговину, на вршачкој за занате или за виноделство, а чим околности допусте, непропустити но одма на панчевачкој и новосадској све три катедре отворити. Да ове околности што пре наступе валя само разумни люди срчание овога да се прихвате, па ће одма наћи и средства и начипа доволно, почем су трошкови премалени према оној користи, коју катедре ове доносе. —

3. Обичне школе. Ове школе разширяю данас сви разумни люди тим, што уза сваку подижу зграде и одае за гимнастику и наређую игралиште за децу. Али код нас ће још сила воде дунавом проћи, док се коя обштина на ово склони, кад ни патрват едне гимназије неће корист овог завода да увиди, него е и ову едну гимнастичну школу, коя е са целим апаратом добро снабдевена била и лепо децу учити почела немарно напусти, да се уништи, на сад од године до године обећава, да ће е овет отворити.

ШТИПЕНДИЈ ЗА ПРЕПАРАНДЕ. Преосв. Владика Банбистрички основао е штипендије за 11 препаранда на банбистричкој препарандији, и то за двоцу по 50 фт. за едног 20 фт. а за остале по 10 фт. на годину, и троши окром тога много на исту препарандију ма да е најспромашни од сви угарски римски владика и ма да та препарандија ние епископска но краљвска. Слава му! —

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последњг.

Цена е на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређуе Др Ђ. Натошевић. — Штампa краљв. угар. свеучил. печатња.